

Justitieministeriet

8.9.2021

EOAK/4800/2021

PB 25
00023 STATSRÅDET**ÄRENDE: Begäran om utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till ny självstyrelselag för Åland**

Justitieministeriet har begärt utlåtande av riksdagens justitieombudsman om regeringens propositionsutkast med förslag till en helt ny självstyrelselag för Åland. I propositionen föreslås i huvudsak ett system som grundar sig på den nuvarande självstyrelselagens principer för lagstiftningsbehörighetens fördelning mellan riksdagen och Ålands lagting i frågor som gäller Åland.

Som mitt utlåtande anför jag följande.

1) 2 kap. i propositionen: Lagtinget och Ålands landskapsregering

I 2 kap. 13 § i propositionen föreslås bestämmelser om tjänsteåtal mot en medlem av Ålands landskapsregering. Enligt paragrafens 1 mom. behandlas åtal för tjänstebrott i Åbo hovrätt och handläggs av en åklagare som förordnats av riksåklagaren. Enligt paragrafens 2 mom. beslutar Ålands lagting om väckande av åtal för tjänstebrott, om en skyldighet som faller inom lagtingets lagstiftningsbehörighet har överträtts. Ett tjänsteåtal anhängiggörs vid lagtinget på framställning av riksåklagaren. Lagtinget beslutar om väckande av åtal efter att det lagtingsutskott som behandlar juridiska ärenden gett ett ställningstagande om att en minister i landskapsregeringen handlat lagstridigt. Enligt 3 mom. ska lagtinget ge ministern tillfälle att lämna en redogörelse innan beslutet fattas.

På s. 256 i detaljmotiveringen till propositionen konstateras att syftet med paragrafen är att jämställa landskapsregeringens medlemmar med det som i 114–116 § i grundlagen föreskrivs om statsrådets medlemmar i fråga om åtal på grund av vissa tjänstebrott samt åtalsförfarandet. Bestämmelserna i grundlagen gäller endast statsrådets

medlemmar och motsvarande bestämmelser har inte utfärdats för landskapsregeringens medlemmar. Enligt propositionen är paragrafen motiverad för att landskapsregeringens beslutsfattande och behörighet inom de behörighetsområden som hör till Ålands självstyrelse kan jämföras med statsrådets dito. Bestämmelsen skapar dock inte ett likadant identiskt åtalsskyddssystem för landskapsregeringens medlemmar som för statsrådets medlemmar. En särskild åtalströskel införs således inte heller för eventuella tjänstebrott som begås av åländska ministrar.

På s. 257 i propositionens motivering finns en hänvisning till en uppföljningsrapport för Finland 2020 av Europarådets organ mot korruption (GRECO), där Finland ännu en gång klandras för sitt grundlagsenliga ministeransvarighetssystem. Organet hade i sin femte uppföljningsrapport 2018 lagt fram rekommendationen "vi", enligt vilken Finland målmedvetet vidtar åtgärder för att säkerställa att de nuvarande förfarandena gällande åtalsskydd och avskaffande av det inte försvårar eller hindrar förundersökningen av ministrar som misstänks för korruptionsbrott. Organet beklagade i den hänvisade uppföljningsrapporten att det inte hade skett någon utveckling i ärendet och att rekommendationen inte har verkställts.

I 110 § i grundlagen föreskrivs om justitiekanslerns och justitieombudsmannens åtalsrätt. Enligt 1 mom. är det justitiekanslern eller justitieombudsmannen som beslutar om väckande av åtal mot en domare för lagstridigt förfarande i en ämbetsåtgärd. Dessa laglighetsövervakare kan utföra åtal eller förordna att åtal ska väckas också i andra ärenden som omfattas av deras laglighetskontroll.

I 115 § i grundlagen föreskrivs om anhängiggörande av ärenden som gäller ministeransvarighet. Enligt 1 mom. kan en undersökning av lagligheten i en ministers ämbetsåtgärd inledas i riksdagens grundlagsutskott genom 1) en anmälan till grundlagsutskottet av justitiekanslern eller justitieombudsmannen, 2) en anmärkning som undertecknats av minst tio riksdagsledamöter samt 3) en begäran om undersökning som framställts till grundlagsutskottet av något annat riksdagsutskott. Enligt 2 mom. kan grundlagsutskottet också på eget initiativ börja undersöka lagligheten av en ministers ämbetsåtgärder.

I 116 § i grundlagen föreskrivs om förutsättningarna för väckande av åtal mot en minister. Beslut om väckande av åtal mot en medlem av statsrådet kan fattas, om denne uppsåtligt eller av grov oaktsamhet på ett väsentligt sätt har brutit mot de skyldigheter som hör till en ministers uppgifter eller i övrigt förfarit klart lagstridigt i sin ämbetsutövning.

Enligt detaljmotiveringen till den aktuella propositionen ska åtal för vissa tjänstebrott föregås av ett beslut av Ålands lagting om väckande av åtal. Ett tjänsteåtal anhängiggörs vid lagtinget på framställning av riksåklagaren. Enligt propositionen skulle det i fråga om dessa tjäns-

tebrott vara fråga om att en skyldighet som faller inom lagtingets lagstiftningsbehörighet har överträtts. Tjänsteåtal mot en minister i Ålands landskapsregering väcks av en åklagare som förordnats av riksåklagaren. Förundersökningen sköts som vanligt, enligt propositionens motivering, och riksåklagaren gör en framställning om väckande av åtal till Ålands lagting efter att ha bedömt att åtalströskeln överskrids och att förutsättningarna för väckande av åtal uppfylls. Däremot föreslås ingen särskild åtalströskel för eventuella tjänstebrott som begås av åländska ministrar.

Riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen tog bland annat upp straffrättsligt tjänsteansvar i sitt anförande "Justitieombudsmannen som garant för rättsstaten" i riksdagens justitieombudsmans verksamhetsberättelse för 2020 (s. 23):

Straffrättsligt ansvar och skadeståndsansvar i samband med utövandet av offentlig makt är en viktig del av rättsstatsprincipen. Strafflagens bestämmelser om tjänstebrott tillämpas på alla som utövar offentlig makt. Grundlagsutskottet har av hävd krävt att man vid överlåtandet av offentliga förvaltningsuppgifter till en privat aktör inte enbart ska tillämpa allmänna förvaltningslagar på aktörens verksamhet, utan även bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar.

Denna regleringshelhet omfattar också 118 § i grundlagen, enligt vilken var och en som har lidit rättskränkning eller skada på grund av en lagstridig åtgärd eller försummelse av en tjänsteman eller någon annan som sköter ett offentligt uppdrag har rätt att yrka att denne döms till straff samt rätt att få skadestånd. I Finland har brottsoffret, dvs. målsäganden, en internationellt sett sällsynt självständig åtalsrätt, om allmänna åklagaren inte väcker åtal för brottet. Denna åtalsrätt för målsägande är alltså tryggad på grundlagsnivå i fråga om en tjänsteman eller en person som sköter ett offentligt uppdrag.

Ur denna synvinkel är det anmärkningsvärt att justitieombudsmannen enligt 110 § i grundlagen kan utföra åtal eller förordna att åtal ska väckas i ett ärende som hör till justitieombudsmannens laglighetsövervakning. Justitieombudsmannen har alltså åtalsrätt som omfattar all verksamhet som står under justitieombudsmannens tillsyn, dvs. alla brott som utförs av tjänstemän och personer som sköter offentliga uppdrag.

I fråga om statsrådets medlemmar har justitieombudsmannen enligt 115 § i grundlagen behörighet att inleda ett ministeransvarighetsärende. Beslut om väckande av åtal fattas av riksdagen efter att grundlagsutskottet tagit ställning till lagligheten i en ministers ämbetsåtgärd. Åtalet förs av riksåklagaren i riksrätten.

Under berättelseåret fördes en viss diskussion i Finland om eventuella behov av att revidera behandlingen av frågor som gäller ministeransvarighet. I diskussionen har framförts att åtalsprövningen inte lämpar sig för riksdagen, varvid det har föreslagits att åtalsprövningen anvisas justitieombudsmannen, justitiekanslern eller riksåklagaren.

Om det är så man vill fortskrida anser jag att åtalsprövningsrätten bäst skulle passa justitieombudsmannen. Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet har redan nu exklusiv behörighet att väcka och utföra åtal vid riksrätten mot medlemmarna i

högsta domstolen. I förhållande till de högsta laglighetsövervakarna skulle åklagaruppgifterna i ett ministeransvarighetsärende bättre lämpa sig för justitieombudsmannen, eftersom justitieombudsmannen är en laglighetsövervakare som valts av riksdagen och fungerar under dess mandat. Därmed skulle justitieombudsmannen indirekt fullfölja den övergripande tanken om den nuvarande behandlingsordningen för ministeransvarighetsärenden: att statsrådets medlemmar både är politiskt och juridiskt ansvariga för sin ämbetsutövning inför riksdagen. Dessutom är justitieombudsmannen mera distanse-rad från statsrådets medlemmar i sitt dagliga arbete än justitiekanslern i statsrådet.

Enligt grundlagen kan de högsta laglighetsövervakarna utföra åtal eller förordna att åtal ska väckas i ett ärende som hör till deras laglighetsövervakning och genom en anmälan anhängiggöra ministeransvarighetsärenden i grundlagsutskottet. I propositionen och dess motiveringar finns ingen bedömning av de högsta laglighetsövervakarnas möjligheter att göra en anmälan till lagtinget om en undersökning av lagligheten i en ministers ämbetsutövning. Med beaktande av den uttryckliga rekommendationen från organet mot korruption samt de synpunkter som justitieombudsman Petri Jääskeläinen framfört i sitt anförande anser jag att den föreslagna regleringen, enligt vilken lagtinget endast på framställning av riksåklagaren skulle besluta om väckande av tjänsteåtal mot en minister i Ålands landskapsregering vid ett tjänstebrott, är problematisk i fråga om det straffrättsliga tjänsteansvaret och de högsta laglighetsövervakarnas behörighet.

3) 5 kap. i propositionen: Lagstiftning

I 26 § i det föreslagna kapitlet konstateras att lagstiftningsbehörigheten på Åland fördelas mellan riksdagen och lagtinget på det sätt som föreskrivs i denna lag. I 27 § föreskrivs om lagtingets lagstiftningsbehörighet och i 28 § om riksdagens lagstiftningsbehörighet på Åland. Den föreslagna regleringen är till dessa delar huvudsakligen densamma som i den gällande självstyrelselagen.

I 29 § i propositionen föreskrivs om den lagstiftningsbehörighet som hör till riksdagen och som överförs genom ett beslut av lagtinget. I paragrafens 1 mom. uppräknas de områden där lagtinget med stöd av 28 § kan överföra lagstiftningsbehörigheten till riksdagen. Enligt 2 mom. kan överföringen ske när statsrådet och Ålands landskapsregering har enats om överföringens ekonomiska, administrativa och övriga konsekvenser. I paragrafens 3 mom. konstateras att om ingen överenskommelse om konsekvensbedömningen kan nås, utförs bedömningen av delegationen för Ålandsärenden. Enligt paragrafens 4 mom. ska statsrådet ge riksdagens grundlagsutskott en utredning om överföringen, om överföringen inte ger anledning till ett lagförslag om ändring av rikslagstiftningen i ärendet. Utskottet kan ge ett utlåtande om utredningen till statsrådet.

Enligt detaljmotiveringen till paragrafförslaget, s. 155, finns det tre väsentliga principer för överföringen. Den första principen är att lagtinget själv beslutar när ett rättsområde som omfattas av 1 mom. ska överföras. Statliga myndigheter kan inte hindra en överföring. Enligt 109 § i propositionen förblir rikets materiella lagstiftning i kraft på Åland tills den har upphävts av den ersättande lagtingslagen. En annan grundprincip är att statsrådet och Ålands landskapsregering i enlighet med 2 mom. sinsemellan bör föra diskussioner och förhandla om vilka ekonomiska och administrativa konsekvenser överföringen av behörigheten inom ett visst rättsområde har, samt tillsammans utreda de rättsliga och övriga konsekvenserna av överföringen. Utgångspunkten är att statsrådet och Ålands landskapsregering tillsammans strävar efter en gemensam uppfattning om konsekvenserna, för att därigenom lämpligen undvika att eventuella gränshinder uppstår vid Ålands och rikets landskapsgräns på grund av de självstyrande myndigheternas överföringsinitiativ, samt för att fastställa de regleringsbehov som överföringen orsakar både på Åland och i riket. Den tredje principen är att statsrådet enligt 4 mom. ska ge riksdagens grundlagsutskott en utredning om överföringen, om överföringen inte ger anledning till ett lagförslag om ändring av rikslagstiftningen i ärendet. Grundlagsutskottet föreslås kunna ge ett utlåtande om utredningen. Lagtinget antas godkänna lagen om överföring först efter att riksdagen inom ramen för en tillräcklig behandlingstid har kunnat ta ställning till statsrådets utredning om överföringen. Enligt huvudregeln ska dessa förutsättningar uppfyllas för att lagtinget ska ha en formell rätt att besluta om överföringen av behörigheten. Beslut om överföring av lagtingets behörighet fattas i den ordning som lagtingslagen föreskriver. Även lagtingslagen är föremål för den lagstiftningskontroll som avses i 33 § i propositionen.

Senare i detaljmotiveringen till paragrafen, s. 160, konstateras att överföringen av de befogenhetsområden som avses i lagtingets paragraf sker ensidigt, men att det av grundlagsskäl är viktigt att riksdagen är medveten om när riksdagens behörighet i praktiken överförs till lagtinget. Syftet med bestämmelsen är att även trygga riksdagens rätt att inom tillräcklig behandlingstid kunna ta ställning till regeringens utredning om överföringen, innan lagtinget godkänner lagen om överföringen. Enligt motiveringen innehåller förslaget ett ömsesidighetselement även om riksdagens uttryckliga godkännande av överföringen inte krävs. Förfarandet är nytt och nämns inte i grundlagen. I 9 kap. i propositionen, under "Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen" (s 247), konstateras att förfarandet är ett undantag från grundlagen. Detta är inget problem eftersom självstyrelselagen stiftas i grundlagsordning. Enligt motiveringen medför förslaget ett behov att ändra riksdagens arbetsordning.

Enligt 30 § i propositionen skulle överföringen av riksdagens lagstiftningsbehörighet till Åland stiftas i vanlig lagstiftningsordning. I 33 § i propositionen föreskrivs om lagstiftningskontroll och i 34 § om republikens presidents vetorätt.

Jag bedömer det nya, i 29 § föreslagna förenklade förfarandet för överföring av den på riksdagen ankommande lagstiftningsbehörigheten genom lagtingets beslut enligt följande.

I 52 § i grundlagen föreskrivs bland annat om riksdagens arbetsordning. 1 mom. fastställer att närmare bestämmelser om förfarandet under riksmötena samt om riksdagens organ och riksdagsarbetet utfärdas i riksdagens arbetsordning. Arbetsordningen ska godkännas i plenum i den ordning som gäller för behandling av lagförslag och publiceras i Finlands författningssamling.

I 70 § i grundlagen föreskrivs om lagstiftningsinitiativ. Enligt paragrafen väcks förslag om stiftande av lag i riksdagen genom en regeringsproposition eller genom en riksdagsledamots lagmotion. Lagmotioner kan väckas medan riksdagen är sammankallad.

I 74 § i grundlagen föreskrivs om kontroll av grundlagsenligheten. Enligt paragrafen ska riksdagens grundlagsutskott ge utlåtanden om grundlagsenligheten i fråga om lagförslag och andra ärenden som föreläggs utskottet samt om deras förhållande till internationella fördrag om mänskliga rättigheter.

I 75 § i grundlagen föreskrivs om särskilda lagar för Åland. 1 mom. fastställer att lagstiftningsordningen för självstyrelselagen för Åland och jordförvärvslagen för Åland är den som särskilt bestäms i dessa lagar. 2 mom. fastställer att Ålands lagtings initiativrätt samt stiftande av landskapslagar bestäms i självstyrelselagen.

I 3 kap. i riksdagens arbetsordning föreskrivs om upptagande av ärenden under riksmöte. I 19 § i arbetsordningen föreskrivs om meddelande om ärenden. Paragrafens 1 mom. fastställer att när regeringspropositioner samt skrivelser, meddelanden och redogörelser från statsrådet och berättelser har lämnats till riksdagen, samt förordningar eller andra författningar eller beslut på lägre nivå och medborgarinitiativ sänts till riksdagen för behandling, ska talmannen meddela detta i plenum. I 20 § i arbetsordningen föreskrivs om motioner. Enligt paragrafens 1 mom. ska riksdagsmotioner lämnas till centralkansliet. En motion ska motiveras kort. I 23 § i riksdagens arbetsordning föreskrivs om statsrådets meddelanden och redogörelser och i 24 § om statsministerns upplysning.

I propositionen konstateras att förfarandet är nytt och att det inte ingår i grundlagen. Propositionen ger enligt motiveringen anledning att ändra riksdagens arbetsordning. I propositionen utreds dock inte vilka eventuella ändringar det föreslagna nya förfarandet skulle medföra i grundlagen och i riksdagens arbetsordning. Enligt motiveringen för propositionen bör statsrådet lämna en utredning till riksdagens grundlagsutskott, och därtill kan grundlagsutskottet ge ett utlåtande om utredningen. Propositionen framhåller vikten av att riksdagen är med-

veten om när överföringen av riksdagens behörighet till lagtinget blir aktuell, om det inte på något annat sätt kommer riksdagen till kännedom. Av propositionen framgår inte om statsrådets utredning till grundlagsutskottet och grundlagsutskottets eventuella utlåtande om utredningen borde behandlas i riksdagen. Är det fråga om en skrivelse, meddelande eller redogörelse eller något annat beslut av statsrådet? Av propositionen framgår således inte hur och i vilken form ärendet borde behandlas i riksdagen eller om det vore nog att ärendet delges riksdagen.

Jag anser det föreslagna förfarandet för överföringen av den på riksdagen ankommande lagstiftningsbehörigheten till lagtinget som problematiskt i ett hänseende som gäller de i grundlagen föreskrivna bestämmelserna om riksdagens lagstiftningsbehörighet, riksdagens behandling av lagstiftningsinitiativ och lagförslag, samt det i riksdagens arbetsordning föreskrivna anhängiggörandet av riksdagsärenden. Jag anser att de föreslagna ändringarna är betydande och av principiell karaktär. De skulle påverka och ingripa i det i grundlagen föreskrivna kärnområdet för riksdagens lagstiftningsbehörighet. Jag anser att det är problematiskt för riksdagen att förslaget varken redogör för eller motiverar hurdan reglering det nya förfarandet skulle medföra för riksdagens arbete.

7 kap. i propositionen: Förvaltning

I 47 § i propositionen har intagits specialbestämmelser om Ålands förvaltningsbehörighet. Enligt 2 mom. i den föreslagna paragrafen har justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman i egenkap av högsta laglighetsövervakare behörighet att behandla klagomål och myndighetsmeddelanden som riktats till någondera av dem inom ramen för Ålands förvaltningsbehörighet.

I detaljmotiveringen till propositionen, s. 183-184, konstateras bland annat att justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman har behörighet som högsta laglighetsövervakare att behandla klagomål och myndighetsmeddelanden som riktats till någondera av dem inom ramen för Ålands förvaltningsbehörighet. Enligt momentet skulle befogenheterna för Ålands högsta laglighetsövervakare höra till området för "Ålands förvaltningsbehörighet".

Enligt motiveringen avser området för "Ålands förvaltningsbehörighet" för det första myndighetsåtgärder som vidtas eller myndighetsbeslut som fattas av det åländska lagtingets förvaltningsorgan, Ålands landskapsregering eller dess underlydande myndigheter, eller av åländska kommuner eller andra myndigheter som inrättats genom lagtingslag. För det andra omfattar Ålands förvaltningsbehörighet också uppgifter av lagstiftningskaraktär i riket, som de självstyrande myndigheterna sköter med stöd av uttryckliga bestämmelser i självstyrelselagen eller överenskommelseförordningen. För det tredje om-

fattar laglighetsövervakningen såväl tjänstemän vid nämnda myndigheter som offentligt anställda och även andra när de sköter offentliga uppgifter på uppdrag av de självstyrande myndigheterna eller kommunerna på Åland. Enligt sin praxis för laglighetsövervakning ingriper de högsta laglighetsövervakarna inte i riksdagens lagstiftningsarbete eller i förvaltningsärenden som ännu inte har avgjorts med laga kraft. För justitiekanslerns och justitieombudsmannens alla befogenheter och behandling av ärenden gäller enligt motiveringen i tillämpliga delar 108–111 § i grundlagen samt lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000) och lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002).

Jag anser att den föreslagna regleringen är motiverad och viktig. Med tanke på Ålands självstyrelse är det av betydelse att de högsta laglighetsövervakarnas behörighet regleras i grundlagen och även i självstyrelselagen för Åland. Jag anser dock att självstyrelselagens bestämmelser om de högsta laglighetsövervakarnas uppgifter och befogenheter borde motsvara grundlagens formulering om deras laglighetsövervakningsuppgifter.

Övriga observationer om propositionen

I propositionen föreslås bestämmelser som motsvarar bestämmelserna i grundlagen. Bestämmelserna som räknas upp i förslagets motivering, s. 249, är följande: 1 § 2 mom. om demokratiprincipen, 6 § 1 och 3 mom. om kommunal självstyrelse, 37 § 1 mom. om lagtingslagens område och rätten hos Ålands landskapsregering att utfärda förordningar, 44 § om givande av uppgifter som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet till andra än myndigheter, 99 § om grundlagens och självstyrelselagens primära karaktär, 100 § om lagenligheten i förordningar utfärdade av Ålands landskapsregering och 107 § om Ålands valkrets i riksdagsval. I motiveringen till propositionen, s. 250, konstateras att de flesta bestämmelserna föreslås införas i självstyrelselagen så att de uttryckligen riktar sig till Ålands självstyrande myndigheter, huvudsakligen till lagtinget i egenskap av lagstiftare. Landskapet Åland har självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland.

Jag anser att den föreslagna regleringen är adekvat och motiverad.

I 34 § i propositionen föreskrivs om republikens presidents vetorätt. Om republikens president i enlighet med 1 mom. anser att lagtinget har överskridit sin lagstiftningsbehörighet när den godkänner en lagtingslag eller när en lagtingslag gäller Finlands inre eller yttre säkerhet, kan republikens president, efter att ha inhämtat ett gemensamt utlåtande av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen, besluta att lagen ska förfalla helt eller delvis. Beslutet måste fattas inom fyra månader från det att beslutet om godkännande av lagtingslagen delgivits justitieministeriet. Ett sådant gemensamt utlåtande som avses i 1 mom. upprättas enligt 2 mom. till republikens president

av en sammansättning med tre ledamöter från högsta domstolen och två från högsta förvaltningsdomstolen samt en föredragande som står i tjänsteförhållande till högsta domstolen.

I detaljmotiveringen till propositionen, s. 171, konstateras bland annat att enligt den nuvarande självstyrelselagen ska republikens president få ett utlåtande av högsta domstolen innan ett beslut om vetorätt kan fattas. Det föreslås att detta förfarande ändras så att en förutsättning för att vetorätten ska kunna utövas är att högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen har gett ett gemensamt utlåtande. Det gemensamma utlåtandet är inte bindande för presidenten. I praktiken har presidentens beslut nästan alltid följt högsta domstolens utlåtanden. I några enstaka fall har presidenten haft en annan uppfattning eller följt minoritetens uppfattning när högsta domstolens beslut har fattats genom omröstning. Förslaget syftar inte till att ändra rådande praxis. Senare i motiveringen konstateras det att orsaken till den bredare sammansättningen är att högsta domstolens nuvarande kompetens måste ökas genom förvaltningsrättslig kompetens.

I 55 § i propositionen föreskrivs om avgörande av behörighetstvister. Enligt paragrafen kan Ålands landskapsregering eller en riksmyndighet överföra ärendet till delegationen för Ålandsärenden, om det för en viss förvaltningsåtgärd uppstår meningsskiljaktigheter om behörigheten för en myndighet på Åland eller i riket. Delegationen avgör ärendet inom två månader från ärendets anhängiggörande. En part som är missnöjd med delegationens avgörande kan inom 30 dagar efter att ha fått del av beslutet föra ärendet till högsta domstolen för avgörande.

I 10 kap. i propositionen föreskrivs om internationella förpliktelser. I 72 § i propositionen föreskrivs om Ålands internationella ansvar för de internationella förpliktelser som Åland förhandlat om. Enligt paragraf-förslaget skulle en meningsskiljaktighet om ett belopp som Åland ska ersätta till en stat i sista hand avgöras som ett förvaltningstvistemål i högsta förvaltningsdomstolen. I 11 kap. i propositionen föreskrivs om frågor som berör Europeiska unionen. I 83 § i propositionen föreskrivs om Ålands nationella ansvar och i 84 § om jämkning av ansvarsbelopp. Även då skulle en meningsskiljaktighet om ansvarsbeloppets storlek i sista hand avgöras som ett förvaltningstvistemål i högsta förvaltningsdomstolen.

Jag anser att regleringen i viss mån är inkonsekvent när tvister om internationella förpliktelser och nationellt ansvar för Europeiska unionens förpliktelser i sista hand avgörs som förvaltningstvistemål i högsta förvaltningsdomstolen, medan tvister om administrativa åtgärder i sista hand skulle avgöras i högsta domstolen. Den senare regleringen och behandlingen av meningsskiljaktigheter i högsta domstolen grundar sig på den gällande självstyrelselagen. Jag anser att karaktären av sådana administrativa åtgärder snarare skulle kunna tala för att meningsskiljaktigheter behandlas och avgörs i högsta förvaltnings-

domstolen, som har förvaltningsrättslig kompetens, eller för att högsta domstolens sammansättning skulle breddas med den förvaltningsrättsliga kompetens som krävs.

I 12 kap. i propositionen föreskrivs om ämbetsspråket och språkliga rättigheter. Enligt motiveringen till förslaget, s. 257–258, tillämpas inte grundlagens bestämmelser om rätten till eget språk i 17 § 1 och 2 mom. på Åland. Propositionens bestämmelser om språket grundar sig även i fortsättningen på beslutet av Nationernas förbund och den s.k. Ålandskonventionen samt den nu gällande självstyrelselagen, men de har förtydligats särskilt i fråga om rätten att använda finska vid domstolar och statliga myndigheter på Åland. En parts rätt att använda finska vid domstolar och statliga myndigheter på Åland motsvarar enligt förslaget en parts rätt att enligt språklagstiftningen använda svenska enspråkigt vid finskspråkiga domstolar eller myndigheter i andra delar av landet. I 90 § föreslås mer omfattande språkliga rättigheter i ärenden som gäller tvångsmedel eller ingripande i personlig frihet eller integritet hos självstyrande myndigheter eller kommunala myndigheter på Åland. Denna bestämmelse överensstämmer med kraven i artiklarna 5.2 och 6 i europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna.

Enligt motiveringen till propositionen, s. 258, föreslås nya bestämmelser gällande språkliga skyldigheter för privata aktörer eller staten i förhållande till åländska myndigheter, när man har anförtrott en privat aktör offentliga förvaltningsuppgifter på Åland. Bestämmelser föreslås också om ett språksystem som företag som producerar tjänster i vilka staten har bestämmanderätt och som bedriver verksamhet på Åland förväntas beakta i förhållande till allmänheten på det enspråkigt svenska Åland. Förslaget motsvarar i huvudsak bestämmelserna om svenskspråkiga tjänster enligt språklagen i motsvarande situationer i riket. Motsvarande bestämmelser finns inte i den nuvarande självstyrelselagen.

Av Ålands enspråkigt svenskspråkiga ställning följer bland annat att undervisningsspråket i skolorna på Åland är svenska. Genom lagtingslag bestäms om vilka språk som undervisas i skolorna liksom även om undervisning på andra språk än svenska. I motiveringen konstateras att förhållandena på Åland har förändrats framför allt så att det till följd av invandring finns allt fler personer med annat modersmål än svenska. Detta medför dock inga ändringar i självstyrelselagen. Frågan om till exempel undervisning i hemspråket regleras genom lagtingslag.

I detta avseende anser jag att den föreslagna regleringen och dess preciseringar är motiverade och korrekta.

Biträdande justitieombudsman

Maija Sakslin

Referendarieråd

Ulla-Maija Lindström

Dokumentet har godkänts elektroniskt i ärendehanteringssystemet.